

Definíció

A településkönyv egy adott település (és filiái) anyakönyveinek időrendben összeírt adatait ABC rendbe sorolt családokba rendezi. Az összeállított névsor általában patriarchális, azaz a (még mindig vagy hagyományosan) családfőnek tekintett férfiak neve az ABC besorolás alapja, de lehetne a névsor matriarchális vagy vegyes is.

Szerkezeti alapja a klasszikus cédulázás: egy cédula (személyi karton) egy család minden adatát tartalmazza. A „cédula” terjedelme elvileg korlátlan, adott családhoz bármennyi megjegyzés, kép, videó film, térkép, ábra, táblázat, stb. csatolható. Az így kialakult cédulák **alfabetikus** összefűzése adja ki magát a könyvet (adatbázist). Azonos nevéek között a kor dönti el a névsorban elfoglalt helyet. Az így kialakított végső sorrend végül a családok sorszámozásával zárható le.

Egy településkönyv összeállítása is – módszertanát tekintve - családfakutatás, de annyiban speciális, hogy a kutatás **határait egy határozott földrajzi régió (a választott település és annak egyház- és közigazgatási határai) szabják meg.** Emiatt – mint ahogy a családfák is -, minden kiadvány egyedi, s a szerzők műveltségét, alaposágát, értékészletét, tudományos igényét, szorgalmát, történelmi és helytörténeti ismereteit, idejét, pénzügyi és egyéb energiaforrásait tükrözi. Ugyanakkor a használhatósága vagy megbízhatósága is változó lehet.

Hunyadi András közrendű			Sz: Hunyadi József és Smidegh Anna
*1803.nov.30. Majsja		+1840.dec.30. Majsja	K: Kulesár Rozália
∞1825.nov.14. Majsja			T: Stopor János és Smideg Mihály
Németh Anna			Sz: Németh János és Pásztor Ilona
*1806.aug.2. Majsja		+1875.márc.19. Majsja	K: Mészáros Veronika
			2∞1841.jún.28. Harkai János özvegy
Gy: 1. Anna	*1827.márc.15. Majsja	+1827.ápr.5. Majsja	
2. Mária	*1829.szept.6. Majsja	+1831.aug.1. Majsja	
3. Rozália	*1831.aug.20. Majsja	+1831.szept.1. Majsja	
4. Ilona	*1832.szept.28. Majsja		∞1852.nov.9. Juhász János
5. István	*1834.aug.16. Majsja	+1835.márc.22. Majsja	
6. András	*1836.szept.11. Majsja	+1841.ápr.6. Majsja	
7. István	*1840.aug.19. Majsja	+1840.aug.20. Majsja	
K: 1. és 3.-5.Csábi Erzsébet; 2.Butyty Katalin; 6.Butyty Gergely és Csábi Erzsébet; 7.Butyty Pál Gergely és Csábi Erzsébet A férj neve Anna, Rozália, mindkét István, és András gyermek *akv.-ben Hunyadi Ruskó András. A feleség neve Anna, Mária, Rozália és Ilona gyermek *akv.-ben Verbunk Anna, első István és András gyermek *akv.-ben Német Verbunk Anna.			
-----			
1. sz. kép. Példa egy genom felépítésére			Részlet Weber György: Kiskunmajsja és filiái családjai 1738 – 1860, kézira

A településkönyvek haszna

Az anyakönyv kritikai feldolgozásával létrehozott településkönyv több, mint az adott településen élő családok rokoni kapcsolatrendszerének külön-külön történő feltárása.

A település teljes személyi állományának összefoglalása ugyanis

- Átsegíthet az egyéni kutatások **hólpontjain**¹
- Segíti azon kutatókat, akik saját családkutatásuk során az adott településre vetődnek.
- **Önzetlen**, a múlttól szóló, de a jövőnek mintegy viszonzásképpen vagy hálából végzett cselekedet, mely társadalomtudományi (helytörténeti, néprajzi, demográfiai, szociológiai, stb.) értéket teremt, s az adott településen mintegy megszemélyesíti a történelmet.
- Hozzájárul az eredeti iratok **állagmegóvásához**.
- Feltárja vagy pontosítja a településre/ről történő **migrációs mozgásokat** (betelepítés, elnéptelenedés, a munkát vagy életteret keresők, menekülők, az alapvetően vándorló életmódot folytatók, ki-, és áttelepítések) és a társadalmi megrázkódtatások hatásait (természeti katasztrófák, járványok, gazdasági válság, háborúk, stb.)
- Valószínűsíti vagy rámutat az **anyakönyvek hiányosságaira** és téves bejegyzéseire, vagyis képes elkülöníteni, ill. felmutatni a (feltételezett) valódi adatot a látható adattól!. Természetes, hogy ezekben az iratokban helytelen adatok is szerepelnek. Ezt a hiány-, ill. hibafeltárást vagy azok valószínűsítését az anyakönyvi adatbázisok közül egyedül a teljes adatállományt feldolgozó településkönyv éri el!
- Különleges jelentőséget kapnak az úgynevezett **egyadatos anyakönyvi adatok**. Ilyen adat vagy
 - házasságon kívüli születést jelöl
 - téves beírás (mely aztán vagy feltárható és korrigálható, vagy nem)
 - ha az illető – bármi okból történő vándorlása során - tényleg csak egyetlen genealógiai esemény erejéig jelent meg a településen
 - Az egyadatos családok genealógiai adatállományának összeállítását az anyakönyvi adatbázisok közül egyedülként a településkönyvek sorától lehet remélni!
- Tisztázza a kettős (vagy többes) vezetéknev használat anomáliáit. A megkülönböztető ragadványneveket nyilván a gyakori vezetéknevet viselők egymástól történő könnyebb elkülönítése iránti igény alakította ki. Ezek megjelenése az anyakönyv bevezetése előtti időre nyúlik vissza, s alkalmasint máig hatóan eléri célját, mert a családkutatóknak gyakran segít a helyes felmenői vonal kiválasztásában.
- Adott adatra nézve felmutatja vagy kizárja az alternatívákat, vagyis nagyobb biztonsággal használ helyes adatot a felhasználó. Ismert, hogy a kutatók szívesen elfogadják az elsőnek megtalált adatot valódinak, ha az adat amúgy teljesíti az előzetes elvárásaikat. De hogy van-e az anyakönyvben még más olyan adat is, ami szintén teljesítené az elvárást, már legtöbbször ellenőrizetlen marad.
- Legtöbb esetben lehetővé teszi az egyébként kutatási hólpontot jelentő házasságon kívül szült nők felmenőinek feltárását. Így – legalább nőágon – folytatható az egyéni vérvonal kutatása

¹ lásd ennek igazolását Wéber György: „*Quo vadis családakutatás*” Matrikula II.évf. 3. szám, 2012, 43. old. <http://www.macse.hu/matrikula/Matrikula-2012-3.pdf>

Történeti visszatekintés

A franciák és a németek vitatkoznak arról, melyikük készítette az első településkönyvet. Tény, hogy mindkét országban több évszázados hagyománya van az anyakönyvi adatbázisok létrehozásának². A magyar kutatók a német példát követik, ahol a II.vh.-t követően terjedt el a genealógusok széles körében a településkönyv készítése. Ezt a példát vették át a Magyarországról kitelepített németek a konszolidációt követő években, hogy felmutassák, megőrizték azt a – betelepítésük óta kialakult és kényszerből hátrahagyott - 250-300 éves szociokulturális miliót, mely az ő kitelepítésükkel a legtöbb településen megszűnt létezni. Ezért a **legtöbb, a történelmi Magyarország településeit feldolgozó településkönyv az egykori német lakta régiókra koncentrálódik** (erdélyi Szászság, Bánság, Bácska, dél-Baranya). Ezek közös jellemzője, hogy a település lakosait felsoroló névsor előtt a szerzők a be- és a kitelepítést is részletező **helytörténeti összefoglalást adnak**. Munkájukat a nagy hagyományokkal (tapasztalatokkal, könyvtárral, fórumokkal, segédanyagbázissal, standard településkönyv író programmal, szakcikkekkel, technikai eszközökkel, stb.) rendelkező és tőkeerős civil szerveződések segítik.³

Hogy Magyarországon melyik volt az első hazai szerzőtől megjelent településkönyv, egyelőre nem tudni, ám baranyai viszonylatban biztosan, de hatását tekintve talán országosan is illik megemlíteni Ferdinand Hengl munkásságát

² <http://wiki-de.genealogy.net/OFB>

³ lásd pl. a <http://www.genealogienetz.de/>, vagy a <http://wiki-de.genealogy.net/> weboldalakon megszerezhető információkat!

Forrásai

Településkönyv készítésével tulajdonképpen családfa-, ill. helytörténet kutatáshoz készítünk másodlagos forrást. A hitelesség érdekében a településen élő összes felekezet eredeti anyakönyve az adatbázis alapja. A klasszikus hármast (keresztelési, házassági, halotti) mellett ide értjük a bérnyomtatási, a jegyességi és az iskolai anyakönyveket, az áttértek és megtértek listáját, valamint a vegyes házassági indexeket is – ha vezettek ilyeneket az adott településen. Ezt természetesen kiegészítheti az anyakönyv másolatainak, vagy fotókópiáinak feldolgozása. Ezen kívül tetszés szerint felhasználható minden olyan egyházi vagy világi – jellemzően helytörténeti – irat, amely a feldolgozott településsel kapcsolatba hozható személyekre utal.⁴ Fontos, hogy minden felhasznált forrást tüntessünk fel!

⁴ Pl. összeírások [urbariumok, adóösszeírás, status animarum, iskolai névsorok, háborús veszteséglisták, temetői névsorok, haláleseti felvételi ívek, stb.], képviselőtestületi jegyzőkönyvek, levéltárban őrzött végrendeletek, szentszéki bírósági iratok, káptalani és vizitációs jegyzőkönyvek, a Historia Domus, holtánnyilváníti peranyagok, káderlapok, dispensatiók iratanyaga, más települések - elsősorban a szomszédos, vagy a migráció másik végpontját jelentő települések – anyakönyvi adatai, helyi korabeli sajtóhírek, helytörténeti kiadványok, céhjegyzékek, szaknévsorok, stb.

A megjelent településkönyvek kritikája

Településkönyvekkel szemben megfogalmazott legsúlyosabb tartalmi kritika, hogy **a szerző nem dolgozza fel a jelzett település anyakönyvének minden adatát**, hanem valamilyen szempont (pl. vallási vagy nemzetiségi hovatartozás, feldolgozási sebesség növelése, publikációs méret csökkentése, értelmezési nehézségek, stb.) alapján válogat a források adataiból. Ez tudományos szempontból aggályos, ugyanis nem lehet felhasználói célközönséget meghatározni, **nem tölti be az adatbázis egyetlen funkcióját sem**, ráadásul az ilyen félkész kiadvány a tapasztalatlan felhasználóknak hamis biztonságérzetet nyújt.

Bár ez a cikk alapértékként kívánja bemutatni a teljes adatfeldolgozást, értelmes megfontolás után létezhet ez alól kivétel.

Speciális eset, és megosztja a kutatókat a felekezeti anyakönyvben szereplő halálokok szerepeltetésének kérdése. A felekezeti anyakönyvet vezetők nem egészségügyi szakértők adatait, hanem a hozzátartozók közlései alapján saját ismereteiket – gyakran sztereotip módon - rögzítették⁵. Gyakori, hogy a halálok kizárólag a plébános önigazolása a provideálás elmaradására. (Így értsd pl. a „hirtelen holt”, vagy a „véletlen hala”, „gutaütött”, stb. bejegyzéseket!) De az „*önerőnek által*” elhalt egyén beszámíthatóságát utólag kétségbevonó megjegyzéstípus⁶ is inkább a hátramaradottak felé gyakorolt gesztusa lehetett a plébánosnak (ti. így szentelt földben volt eltemethető a halott), semmint pszichiátriai szakvélemény. Ezért az ezzel a véleménnyel egyetértők szerint ennek az anyakönyvi adatkategóriának elsősorban néprajzi értéke van⁷.

Ugyanakkor az ellenvélemény szerint a halálok a többivel egyenértékű, s összességében **többletinformációt hordozó anyakönyvi adat lehet. Még a bizonytalan értékű bejegyzésekkel is** nyomon követhetők egyes magatartás minták (pl. nemzedékeken át visszatérő öngyilkosságok), a rokonházasodásokból adódó fogyatékoságok, ill. **az örökletes betegségek, különösen a nemhez kötött öröklésmentű kórképek esetén segít(het) a hibás gént hordozó ág felderítésében.**

⁵ Pl. a gyakran megjelenő „görcs” halálokra legalább tíz szinonimát használtak, melyek közül néhány ma már önálló kórkép.

⁶ Lásd az „*elmétlen*”, „*az orvos önkívüli állapotban lévő állítja*”, „*beszámíthatatlansága bizonyítást nyert*”, stb. típusú megjegyzéseket

⁷ Egy összegzésben ki lehet térni számos olyan érdekességre, mely valóban színesítheti az adott település kortörténetét. Például kategóriák szerint be lehet mutatni a halálokokat (fertőző betegségek, az ezekből kialakuló járványok, háztartási balesetek, szervi vagy szervrendszeri kórképek, erőszakos cselekmények, öngyilkosságok, stb.), ezek kialakulásának vagy bekövetkeztének általános okai, statisztikai megoszlásuk, milyen eü.-i ellátás segítette az ott élőket (isoptály, helyben vagy távol lakó orvos, borbély, sebész, javasasszonyok, bába, stb.), milyen helyi rendelkezések okozták, növelték vagy csökkentették a betegségek mértékét, stb.

A feldolgozásból általában kimaradó adatok

- **A szentségkiszolgálók neve.** Az egyébként a különböző névtárakból, Historia Domusból, templomtörténetből, helytörténeti munkákból általában ismert esperesek, plébánosok, káplánok, segédlelkészek, coordinatorok, tiszteletesek, rabbik, vagy esetenként a kántortanítók neve a felbukkanó vendégpapokkal együtt működési idejükkel felsorolható a Bevezetőben.
- A feldolgozó számára **olvashatatlan, vagy értelmezhetetlen bejegyzések**, megjegyzések, rövidítések. Ez az egész adatbázis értékét anuláló, elfogadhatatlan megoldás, ezek megfejtéséhez segítséget kell kérni, a végképp rejtett értelmű bejegyzésekről külön indexben kell beszámolni.
- **Házszámok.** Bár az 1850-es évek elejétől megjelenő házszámok sem alkalmasak személyek azonosítására, a családokba sorolás kétes eseteiben döntőnek bizonyulhatnak.
- **Keresztszülők és násznagyok.** Gyakori tévképzet, hogy a keresztszülők és házassági tanúk felsorolása szükségtelen. A keresztszülők a reformátusoknál jószereivel mindig, a katolikusoknál (és feltehetően a többi felekezetenél is) pedig általában a szoros oldalági rokonság tagjaiból kerülnek ki. De ha nem is rokon, hanem csak egy tisztelt személy, akkor is – az ismétlődő szerepvállalások miatt -, számos alkalommal lehetnek segítők a családokba rendezés olykor bizonytalan folyamatának. Őket tehát kihagyni a feldolgozásból több mint hiba!

További kritika forrása lehet, hogy a **kiadvány mérete és/vagy felépítése miatt a keresés nehézkes.**

Végül itt érdemes megemlíteni a településkönyvek **elírási, gépelési hibáinak** következményeit. Ekkora adathalmaznál (egy kisebb település teljes feldolgozása esetén is megközelíti az egymilliót az eltéveszhető adatok száma!) óhatatlanul maradnak hibák az elkészült műben, mert jellegénél fogva ezek a kiadványok nem lektorálhatók.

Nevek uniformizálása

Klasszikus dilemma, mely megosztja a genealógusokat, pedig erre sem ok, sem szükség nincs. Természetesen a forrás eredeti alakját a feldolgozás során meg kell őrizni, és be kell mutatni, ugyanakkor az egyszerűség, a tömörség és az indexálás miatt elkerülhetetlen a nevek egységesítése. De még a forráshűséghez mereven ragaszkodóknak is nehéz eredeti alakban kezelni a rövidített, kis kezdőbetűvel írt vagy becézett neveket. Az eredeti alak bemutatható az illető személy „Megjegyzés” részében, és/vagy külön indexben általában is felsorolhatók a névváltozatok.

A nevek uniformizálása technikai értelemben egy ú.n. törzsnév (vagy gyökérnév) meghatározását jelenti, amelyhez hozzárendelhetők a névváltozatok. Szükséges lehet egységesíteni településnevet, vezetéknevet és keresztnévet egyaránt.

Településnév esetén ez a gyökérnév praktikusán a könyv szerkesztésének idején érvényes közigazgatási név lehet, bár a mai Magyarország határain kívül eső magyar települések esetén ezt az elméletet olykor nehezen fogadják el a kutatók. Ez esetben a község- és egyéb helynevekről megalkotott 1898. évi IV. tc.⁸ által rendezett településnév lehet a gyökérnév (bár ez számos esetben logikátlan és bizonytalanságot szül.⁹).

Keresztnévek esetén kézenfekvőnek tűnik a mai alak használata, azon a nyelven, amelyen a könyv is készül. Ha ilyen alak nincs, akkor a közismert idegen nyelvi, vagy a forrásokban leggyakrabban felbukkanó alak lehet gyökérnév.

A legtöbb problémát, vitát és érzelmi töltést azonban a vezetéknevek egységesítésének kérdése hordozza. Mert a vezetéknev olyan, az egyénnek történelmi gyökeret jelentő, az őseitől öröklött, az identitása részét jelentő, így a legapróbb részletekig védendő személyes adat, mely a másoktól való megkülönböztetés mellett olykor vallási, nemzetiségi hovatartozást, társadalomba betöltött pozíciót is jelezhet – alkalmasint stigmaként! Miután azonban a feldolgozáshoz választott megoldás végül az ABC besorolás alapja lesz, valamilyen koncepciót mindenképpen ki kell alakítani

⁸ <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6700> (elérés 2014.10.30.)

⁸ Kápolnai Iván, dr.: A történelmi Magyarország városainak és községeinek névváltozatai az Országos Községi Törzskönyvbizottság iratanyaga alapján. (1898-1913) In: Statisztikai Szemle, Budapest, 75. évf., 1997 http://www.ksh.hu/statszemle_archive/1997/1997_08-09/1997_08-09_767.pdf (elérés 2014.10.30.)

⁸ Tot, Toth, Totth, Tót, Tótt, Tóth, Tott, Tótt, Toót, Toóth

A jó településkönyv

. A jó településkönyv ismérve, hogy

➤ Forrásai az elsődleges források eredeti iratai (pl. az eredeti **anyakönyv**) vagy azok egyértelműen olvasható **fotókópiái**.

➤ Adott helyen (pl. egy A₄-es vagy B₅-ös méretű lap nyomtatási felületén, az adatbázis felugró „céduláján”) **átlátható formában elfér egy genom minden szokásos adata**. Vagyis a családfő, a feleség(ek) és a gyermekek szokásos három genealógiai adata dátummal és településnévvel, valamint a foglalkozás vagy polgári jogállás, ill. a vallási-nemzetiségi identitás. A többi adat és egyéb információk a genomot követő „Megjegyzés” részei lehetnek. Azaz jól „el lehet menni” az adatokon, vagyis egy adott család genomjában az illető házaspár fel- és lemenői a könyv további részein könnyen megtalálhatók.

➤ A vállalt időintervallumon belül a **település teljes anyakönyvének minden** (a fíliákra, minden nemzetiségre, felekezetre és az ú.n. „egyadatos” genealógiai eseményekre is kiterjedő) **adatát** feldolgozza. Ezen túlmenően meríthet más forrásokból is.

➤ **A forrásokat minden esetben feltünteti.**

➤ **Bevezető** számol be a kutatás céljáról, okáról, nehézségeiről, specialitásairól, a szerkesztési elvek részleteiről, az adatbázis felépítéséről, vállalt hiányosságairól, stb.

➤ A képek, táblázatok, rajzok sorszámmal és megnevezéssel (címmel) rendelkeznek, mely alapján külön jegyzék is felsorolja őket a forrásukkal vagy jogtulajdonosukkal együtt.

➤ **Használati útmutatója** tárgyyszerűen leírja, milyen módo(ko)n lehet az adatbázisban eligazodni, adott személyt megkeresni, vagy tőle továbblépni.

➤ Nem szükséges helytörténettel a könyv méretét növelni akkor, ha a település már rendelkezik történeti összefoglalóval, és ahhoz képest új információt nem nyújtana.

➤ A szövegtörzsen kívül **különféle aggregátumokat** tartalmaz

○ **Tartalomjegyzék**

Hunyadi András közrendű			Sz: Hunyadi József és Smidegh Anna
*1803.nov.30. Majsja	+1840.dec.30. Majsja		K: Kulcsár Rozália
∞1825.nov.14. Majsja			T: Stopor János és Smideg Mihály
Németh Anna			Sz: Németh János és Pásztor Ilona
*1806.aug.2. Majsja	+1875.márc.19. Majsja		K: Mészáros Veronika
			2∞1841.jún.28. Harkai János özvegy
Gy: 1. Anna	*1827.márc.15. Majsja	+1827.ápr.5. Majsja	
2. Mária	*1829.szept.6. Majsja	+1831.aug.1. Majsja	
3. Rozália	*1831.aug.20. Majsja	+1831.szept.1. Majsja	
4. Ilona	*1832.szept.28. Majsja		∞1852.nov.9. Juhász János
5. István	*1834.aug.16. Majsja	+1835.márc.22. Majsja	
6. András	*1836.szept.11. Majsja	+1841.ápr.6. Majsja	
7. István	*1840.aug.19. Majsja	+1840.aug.20. Majsja	

K: 1. és 3.-5.Csábi Erzsébet; 2.Butyty Katalin; 6.Butyty Gergely és Csábi Erzsébet; 7.Butyty Pál Gergely és Csábi Erzsébet
A férj neve Anna, Rozália, mindkét István, és András gyermek *akv.-ben Hunyadi Ruskó András. A feleség neve Anna, Mária, Rozália és Ilona gyermek *akv.-ben Verbunk Anna, első István és András gyermek *akv.-ben Németh Verbunk Anna.

1. sz. kép. Példa egy genom felépítésére Részlet Weber György: Kiskunmajsja és fíliái családjai 1738 – 1860, kézira

- **Rövidítések jegyzéke.** Rövidíteni szinte bármit lehet és a méret (kiadási költség) érdekében sokszor érdemes is, bár a könnyű kezelhetőség és érthetőség érdekében a megfelelő arányt érdemes keresni. Általában igaz, hogy a vezetékneveket nem rövidítjük.
- **Családnevek jelentése.**
- **Irodalomjegyzék.**
- **Különböző indexeket.**

Lényegük a minél több szempont szerinti **kereshetőség** megteremtése. Indexálni az ismétlődő vagy kategorizálható adatokat érdemes. Alaphelyzetben „kötelező” a településindex, és a házastársi index. Azaz lehessen keresni a házastárs, ill. a migrációs vonal másik végén lévő települések alapján is személyeket. A házastársi indexet feleslegessé teszi a teljes személyi állomány önálló indexe .

- Házastársi index. Patriarchális nomenklatura esetén a megházasodott vagy gyermeket szült asszonyok, matriarchális lista esetén a házasságot kötött vagy gyermeket nemzett férfiak névlistája.
- Személyek indexe. Felsorolja a könyvben előforduló összes nevet, és annak a könyvön belüli feltalálási helyét.
- Településindex. Két irányban is képet rajzol a települést érintő migrációs mozgásokról, vagyis válaszol a Honnan jöttek? és olykor a Hová kerültek? kérdésekre is.
- Keresztszülők indexe. Ennek fontosságáról már volt szó az általában kimaradó adatok között.
- Házassági tanúk (násznagyk) indexe. Személyek azonosításában vagy családokba rendezésében kevésbé jelentős a szerepe, mert gyakran nem rokonok, hanem barátok, munkatársak, ismerősök, üzletfelek, tekintélyes közszereplők, stb. töltötték be a pozíciót.
- Azonosít(hat)atlanok indexe. Minden településkönyvben „keletkeznek” olyan személyek, akiket az adott feltételekkel vagy nem lehet egyetlen családhoz sem sorolni, vagy egyszerre többhöz is lehetne, de önállóan szerepeltetni őket a névsorban logikátlan volna.
- Értelmezési nehézségek listája. Azon bejegyzések, amelyek jelentését sem a kutató, sem a segítő kollégák nem voltak képesek megfejteni. Ezeket az anyakönyvben elfoglalt helyük jelzésével kell felsorolni.
- Felekezeti index. A településen élő domináns felekezeten kívüli vallások képviselőinek névlistája (sorszámait).
- Nemzetiségi index. A településen élő domináns nemzetiségen kívüli népcsoportok képviselőinek listája (sorszámait).
- Polgári jogállás (vagy foglalkozási) index. A foglalkozások, kézművesek, köznemesek, hivatalnokok, közszereplők, helyi értelmiségiek, birtokosok, földművesek, napszámosok-zsellérek, egyházzolgák, csavargók, egyházi és világi notabilitások, katonák, stb. neveit (sorszámait) listázza.
- Ikerszületések indexe. A családok azonosításában nincs szerepe, „csak” demográfiai vagy néprajzi színfoltja az adatbázisnak.
- Leányanyák indexe. Felsorolja a házasságon kívül gyermeket szült nőket.
- Áldozatok indexe. Az I. és II. világháborús, szabadságharcos hősök, elhurcolt vagy kitelepített áldozatok, idegen honból érkezett katonák anyakönyvekből megismerhető névsora a kegyeleti megemlékezések alapját jelentik.

A kutatás tér- és időbeli kiterjesztése

Feldolgozásra kiválasztásnál valószínűleg döntő tényező marad az **érzelmi elköteleződés**, vagyis az a település kerül feldolgozásra, amelynél a kutató maga is érintett, amelyhez valamelyik ágán genealógiai eseménnyel kötődik. Amennyiben alternatívák is felmerülnek, akkor érdemes olyan települést választani,

- ami nincs még feldolgozva, vagy a feldolgozás minősége kritizálható
- ahol korán felállt a plébánia, ill. korán megindult az anyakönyvezés, mert ezzel egy kisebb régió genealógiai helyzetét fel lehet tárni, s a kutatást más kutatók könnyebben folytatják a filiákból később önállósult plébániákon.
- megvannak, hozzáférhetőek és jól olvashatók az anyakönyvek. Itt a könnyű hozzáférhetőség alatt az otthonkutatást lehetővé tevő megoldásokat értjük (pl. on-line elérés, vagy otthoni filmolvasó, stb.), mert településkönyvet nem lehet közgyűjtemények nyitvatartási ideje alatt elkészíteni.

Általában érdemes a kutathatóság törvényi határáig, de legalább a polgári anyakönyvezés megindulásáig feldolgozni az anyakönyveket. Akadhat azonban néhány egyedi szempont.

Gyakori, hogy a kutatás térbeli határai egyes személyek vagy csoportok esetében **túlnyúlnak** a kutatott településen. A külterületek lakói¹⁰, ill. a ki- és bevándorlók anyakönyvi adatai közül különösen a környező településekkel meglévő ezerszálú kapcsolatok tárhatók fel könnyen, de a világhálón on-line elérhető anyakönyvek (anyakönyvi adatok)^{10, 11, 12} és az önzetlen kutatótársak segítségével gyakran a világ bármely részére elsodródott egykori lakosok vagy azok leszármazottai nyomait is sikerül(het) felkutatni,

10. Kalocsai Főegyházmegeyei Levéltár <http://archivum.asztrik.hu/>

11 Német feldolgozású településkönyvek <http://www.online-ofb.de/>

12 Familysearch <https://familysearch.org/family-trees>

Könyv vagy adatbázis?

A cikk eddig következetesen településkönyvet említ, holott minden esetben adatbázis is szerepelhetne meghatározásként, és ez a cikk szerzőjének elfogultságát tükrözi.

Alapvető kérdés, hogy a településkönyv (adatbázis) szerzője milyen formában kívánja a művét publikálni! Nem vitás, hogy ma már az egyetlen elfogadható válasz az adatbázis. Vagyis az anyakönyvi adatok valamelyik adatkezelő programba feltöltve valamilyen számítástechnikai formátumban kerül a felhasználókhöz.

A könyv formátum melletti elsődleges érv – az érzelmi kötődés mellett -, az adathordozó több száz éve kipróbált megbízhatósága **és bővebb adattartalma**. Ezzel szemben az elektronikus adathordozók élettartalmáról nincsenek elegendő tapasztalataink.

Egy könyv sok energiával és lassan állítható össze (az index állományokat egyenként ismételtten be kell írni), kiadása és terjesztése nehézkes és drága, sokat lehet hibázni az adatátírás folyamán, és a kész könyv lezárt adatbázisnak számít. Bővíteni, kiegészíteni csak lokálisan és korlátozottan – de leginkább egyáltalán nem – lehet.

Ezzel szemben az **adatbázis elkészítése olcsó**, feltöltése akár egy nagyságrenddel is **gyorsabb** lehet, hisz a kutatónak minden adatot csak egyszer kell feltöltenie, sőt, tulajdonképpen csak ez az egyetlen feladata. Miután bármikor korlátlanul bővíthető, a folyamatos adatfeltöltés mellet már kis mennyiségű adat is publikálható, az adatfeltöltés feladata megosztható.^{10, 11, 12.}

10. Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár <http://archivum.asztrik.hu/>

11. Német feldolgozású településkönyvek <http://www.online-ofb.de/>

12. Familysearch <https://familysearch.org/family-trees>

Felhasználható programok és szoftverek

Kétségtelenül a legnagyobb dilemma, hogy melyik legyen a választott program! Mert nem vitás, választani kell! Az adatbázis használatának nincs alternatívája.

Vásárlás előtt érdemes előzetesen tájékozódni tapasztalt felhasználóktól¹¹.

Településkönyv írására leggyakrabban használt programokról itt lehet tájékozódni.^{13 14. 15}

¹³ MACSE <http://www.macse.hu/society/csaladkonyv.php?cid=11> <http://www.macse.hu/society/szoftver.php#>

¹⁴ OFB http://wiki-de.genealogy.net/Projekt_OFB

¹⁵ Familysearch ??? <https://familysearch.org/products/>